

Ebelik Bölümü Öğrencilerinin Ebelik Program Yeterliliklerine Sahip Olma Algıları

The Perceptions of Midwifery Students About Program Competency

Şeyda Ferah Arslan¹, Aleyna Yıldız¹, Melek Merve Şen¹

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü, Çanakkale, Türkiye.

Özet

Amaç: Bu çalışma bir üniversitenin Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin, ebelik program yeterliliklerine sahip olma düzeylerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal-Metot: Araştırmanın örneklemini 3. sınıfa devam etmekte olan 52 (%54,7), 4.sınıfa devam etmekte olan 43 (%45,2) öğrenci olmak üzere toplam 95 ebelik bölümü öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplamada yüksekokulun internet sitesinde yer alan program yeterliliklerinden oluşan bir form kullanılmıştır. Öğrenciler her bir yeterliliğe sahip olma derecelerini '1 hiç yeterli değilim, 5 çok yeterliyim şeklinde' 1'den 5'e kadar puanlamışlardır. Her bir yeterlilik için ayrı ayrı ve toplam 19 yeterlilik için ortalama puan hesaplanmıştır. Anket sorularına verilen 3 puan orta, 4 ve üzerindeki puanların ise istenen düzeyde yeterlilik kazanımını temsil ettiği kabul edilmiştir. Gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için Mann Whitney U-testi kullanılmıştır. Veriler SPSS 21.0 programı ile analiz edilmiş olup, anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Üçüncü sınıf öğrencilerinin yeterlilik algısı 5 puan üzerinden 3,16 ve 4. sınıf öğrencilerinin yeterlilik algısı 3,61'dir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin yeterlilik algıları 3.sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede yüksektir. Öğrencilerin kendilerini en olumlu değerlendirdikleri yeterlilik "Yaşam boyu eğitimin gerekliliğinin bilincinde olma"dır (3.sınıf ortalaması 4,23; 4.sınıf ortalaması 4,60 puan). Öğrencilerin kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri yeterlilik ise "Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme"dır (3.sınıf ortalaması 2,17; 4. sınıf ortalaması 2,63 puan).

Sonuç: 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin genel yeterlilik algı ortalamaları ortanın üzerindedir. Dördüncü sınıf öğrencileri kazandıkları yeterlilikler bakımından kendilerini daha olumlu olarak değerlendirmektedirler. Ebenin en temel rol ve sorumluluklarından biri "Normal / Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme" olmasına rağmen, öğrenciler bu konuda kendilerini yetersiz hissetmektedir. Tüm yeterliliklerin öğrencilere istenilen düzeyde kazandırılmasına yönelik, eğitim programının tüm bileşenleri ile birlikte gözden geçirilmesi faydalı olacaktır.

Anahtar kelimeler: Yeterliliğe Dayalı Eğitim, Ebelik Eğitimi, Öğrenci.

Abstract

Objective: This study was conducted to determine the perceptions of third and fourth grade midwifery students of an University School of Health about the program competency.

Material-Method: The sample of the study was 95 midwifery students; 52 (54.7%) were in the third grade and 43 (45.2%) were in the fourth grade. Data collection made by a form originated from program qualifications in website of the department. The students scored having each qualification from one to five. The average score for each qualification separately and a total score was calculated for 19 qualifications. The data were analyzed with SPSS 21.0 program, the Mann-Whitney U-test was used and the significance level was accepted as $p < 0.05$.

Results: Third grade students' perception of competence is 3.16 out of 5 points, and 4th grade students is 3.61. Fourth grade students' proficiency perception is significantly higher than third grade students. The most positive assessment of the students is "to be aware of the necessity of life-long education" (3rd grade average 4.23; fourth grade average 4.60 points). The most negative evaluation of the students is "control, intervention and care of a risky birth" (3rd grade average 2.17; fourth grade average 2.63 points).

Conclusions: The general qualification perception averages of midwifery third and fourth grade students are above the median. The grade 4 students assess themselves more positively in terms of the qualifications they earn. Even though one of the main roles and responsibilities of midwife is "control, intervention and care on a vaginal/risky birth alone", the students feel insufficient in this regard. It would be beneficial to evaluate all the components of the training program, to ensure that all competencies are gained at the desired level to the students.

Keywords: Competency-based Education, Midwifery Education, Student.

Giriş

Ebelik; insanoğlunun var olduğu her dönemde doğuran kadına hizmet veren, kültürümüzde saygı ve itibar gören köklü bir meslek grubudur. Tarihi süreçte usta-çırak ilişkisi ile başlayan ve anneden kıza geçerek devam eden bu mesleğin eğitimi, ülkemizde Osmanlı Dönemi'nde Dr. Besim Ömer Akalın Paşa'nın önderliğinde kurs düzeyinde başlamış, Cumhuriyet'in ilanı ile köy ebe okullarında devam etmiştir. Sağlık meslek liseleri ve ön lisans programlarıyla gelişmiş, 1996 yılında 4 yıllık lisans eğitime ulaşmış olup günümüzde yüksek lisans-doktora programları ile devam etmektedir (1).

Ebelik programının amacı; bireye mesleki alanda sahip olması gereken yeterlilikleri kazandırmaktır. **Yeterlilik;** bireyin işini etkin yapabilmesi için gerekli minimum iş standartlarını ortaya koymaktadır (2). Bireyin bir alanda yetkin olabilmesi için yeterli olması gerekmektedir.

Program yeterlilikleri; öğrencilerin programdan mezun oluncaya kadar kazanmaları gereken bilgi, beceri, tutum ve özellikleri tanımlayan ifadelerdir. Program yeterliliklerinin belirlenmesinde "Nasıl bir program, nasıl bir mezun istiyoruz?" sorularına yanıt aranmaktadır (3). Ebelik alanında bu yeterlilikler, mesleğin temel çalışma alanları göz önüne alınarak ve dünyadaki standart örnekleri incelenerek oluşturulmuştur. Eğitim programlarının bu yeterlilikler etrafında şekillenmesi amacıyla 2016 yılında "Ebelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı" oluşturulmuş ve öğrencilere bu doğrultuda yeterliliklerin tam olarak kazandırılması amaçlanmıştır (4).

Yeterliliğe dayalı eğitim; bilgi, beceri, değerler ve davranış biçimlerinde yetenekli ve yeterli olan meslek üyeleri yetiştirmeyi güvence altına alan bir eğitim yaklaşımıdır. Yaparak öğrenme ve tam öğrenme yaklaşımı benimsenmektedir (5). Yeterliliğe dayalı eğitim kapsamında her program kendine ait yeterlilikleri belirler. Böylece süreci tamamlayanların asgari donanımla mezun olması sağlanmaya çalışılır. Programın yapısı, içeriği, dersleri ve öğrenme kazanımları, program yeterlilikleri belirlendikten sonra oluşturulur (3).

Yapılan bir çalışmada yeterliliğe dayalı eğitim alan hemşirelik öğrencilerinin geleneksel eğitim alan öğrencilere göre akademik başarılarının daha yüksek olduğu; çekirdek yeterlilik ve üst bilişsel becerilerinin geleneksel eğitim alan öğrencilere göre daha fazla geliştiği belirlenmiştir (6).

Öğrenciler ve mezunlar program yeterliliklerinin belirlenmesinde en önemli paydaşlardır (3). Öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri öznel bir durum olsa da, bir ebeğin çalışma ortamında kendini ne kadar donanımlı ve yeterli hissettiği, almış olduğu eğitiminin başarısının göstergelerinden birisidir. Bu nedenle objektif ölçme değerlendirme yaklaşımlarının yanı sıra, öğrencilerin kendi kendilerini nasıl değerlendirdikleri de sorgulanmalıdır.

Bu çalışma bir üniversitenin Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin, ebelik program yeterliliklerine sahip olma konusunda kendilerini nasıl değerlendirdiklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal–Metot

Tanımlayıcı nitelikte, kesitsel olarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri Mayıs 2018 tarihinde toplanmıştır. Çalışma bir üniversitenin Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Lisans düzeyinde eğitim verilen ebelik bölümlerinde 1. ve 2. sınıf düzeyleri, program yeterliliklerine sahip olunması açısından erken sayılabilir. Bu nedenle örnekleme ebelik eğitiminin yarısını tamamlayarak mezuniyete biraz daha yaklaşmış olan 3. ve 4. sınıf öğrencileri alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 95'tir. Öğrencilerin 52'si 3.sınıf öğrencisi (%54,7) ve 43'ü 4.sınıf öğrencisidir (%45,2). Öğrencilere çalışmanın amacı açıklanmış, çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilere anket doldurtulmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında, yüksekokulun internet sitesinde yer alan 19 adet bölüm yeterliliğinden oluşan bir form kullanılmıştır. Anket formu sınıf ortamında, öğretim elemanı gözetiminde doldurtularak elden toplanmıştır. Öğrenciler her bir yeterliliğe sahip olma derecelerini '1 hiç yeterli değilim, 5 çok yeterliyim şeklinde' 1'den 5'e kadar puanlamışlardır. Her bir yeterlilik için ayrı ayrı ve toplam 19 yeterlilik için ortalama puan hesaplanmıştır. Anket sorularına verilen 3 puan orta, 4 ve üzerindeki puanların ise yeterliliğin istenen düzeyde kazanılmış olduğunu gösterdiği kabul edilmiştir. Sınıflar arasındaki fark Mann Whitney U-testi ile belirlenmiştir. Verilerin analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmış olup, anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Her iki gruptaki öğrencilerin yeterlilik algı ortalamaları ortanın üzerindedir. 4.sınıf öğrencilerinin yeterlilik algıları 3.sınıf öğrencilerinden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p < 0,05$) (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin yeterlilik algısı

	3. Sınıf Ortalama±ss	4. Sınıf Ortalama±ss	U	P
Yeterlilik Algısı	3,16±0,68	3,61±0,57	559,000	0,000*

(* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı)

Araştırmaya katılan 3.sınıf öğrencilerinin bölüm tarafından belirlenen yeterlilikler kapsamında kendilerini en olumlu değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik sırasıyla; ortalama 4,23 puan ile "Yaşam boyu eğitimin gerekliliği bilincinde olma", 3,69 puan ile "Kadın ve üreme sağlığına ilişkin temel kavramları açıklayabilme", 3,65 puan ile "Toplum sağlığını ilgilendiren konularda gerekli eğitimi verebilme ve ilgili çalışmalarda yer alabilme" olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan 4.sınıf öğrencilerinin bölüm tarafından belirlenen yeterlilikler kapsamında kendilerini en olumlu değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik sırasıyla; ortalama 4,60 puan ile "Yaşam boyu eğitimin gerekliliği bilincinde olma", 4,16 puan ile "Kadın ve üreme sağlığına ilişkin temel kavramları açıklayabilme" ve 4,00 puan ile "Gebeliğin oluşumundan doğuma kadar geçen dönemde normal/riskli gebe ve ailesinin gereksinimi olan nitelikli bakımı verebilme" olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin kendilerini en olumlu değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik

3. Sınıf Öğrencilerinin Kendilerini En Olumlu Değerlendirdiği İlk Üç Yeterlilik		4. Sınıf Öğrencilerinin Kendilerini En Olumlu Değerlendirdiği İlk Üç Yeterlilik	
Yeterlilikler	Ortalama±ss	Yeterlilikler	Ortalama±ss
Yaşam boyu eğitimin gerekliliği bilincinde olma	4,23±0,90	Yaşam boyu eğitimin gerekliliği bilincinde olma	4,60±0,66
Kadın ve üreme sağlığına ilişkin temel kavramları açıklayabilme	3,69±0,72	Kadın ve üreme sağlığına ilişkin temel kavramları açıklayabilme	4,16±0,52
Toplum sağlığını ilgilendiren konularda gerekli eğitimi verebilme ve ilgili çalışmalarda yer alabilme	3,65±0,86	Gebeliğin oluşumundan doğuma kadar geçen dönemde normal/riskli gebe ve ailesinin gereksinimi olan nitelikli bakımı verebilme	4,00±0,74

Tablo 3. Öğrencilerin kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik

3. Sınıf Öğrencilerinin Kendilerini En Olumsuz Değerlendirdiği İlk Üç Yeterlilik		4. Sınıf Öğrencilerinin Kendilerini En Olumsuz Değerlendirdiği İlk Üç Yeterlilik	
Yeterlilikler	Ortalama±ss	Yeterlilikler	Ortalama±ss
Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme	2,17±0,87	Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme	2,63±0,77
Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme	2,35±0,92	Ulusal ve uluslararası düzeyde ebelik alanında kanun ve yasaları bilme	2,77±0,87
Ulusal ve uluslararası düzeyde ebelik alanında kanun ve yasaları bilme	2,38±0,93	Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme	3,17±0,92

Öğrencilerin kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik ise sırasıyla; ortalama 2,17 puan ile “Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme”, 2,35 puan ile “Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme”, 2,38 puan ile “Ulusal ve uluslararası düzeyde ebelik alanında kanun ve yasaları bilme” olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

Dördüncü sınıf öğrencilerin kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik sırasıyla; ortalama 2,63 puan ile “Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme”, 2,77 puan ile “Ulusal ve uluslararası düzeyde ebelik alanında kanun ve yasaları bilme” ve 3,17 puan ile “Normal doğum ile ilgili kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilme” olarak belirlenmiştir (Tablo 3).

Verilere göre alınan puanlar ve yeterlilik sıralaması birbirinden farklı olsa da, 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri ilk üç yeterlilik aynıdır (Tablo 3). Araştırmaya katılan öğrencilerin en önemli olduğunu düşündükleri ilk üç yeterlilik Tablo 4’te verilmiştir. Öğrencilerin en önemli buldukları yeterlilikler ve sıralaması her iki grupta da aynıdır. Üçüncü sınıf öğrencilerinin %36,5’i ve 4. sınıf öğrencilerinin %30,2’si “Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme” yeterliliğini en önemli yeterlilik olarak kabul etmektedir. Üçüncü sınıf öğrencilerinin %26,9’u ve 4. sınıf öğrencilerinin %20,9’u “Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme” yeterliliğini en önemli olarak değerlendirmektedir. Üçüncü sınıf öğrencilerinin %25’i ve 4. sınıf öğrencilerinin %13,9’una göre “Yaşam boyu eğitimin gerekliliği bilincinde olma” en önemli yeterliliklerdir. Üçüncü sınıf öğrencilerinin %11,6’sı ve 4. sınıf öğrencilerinin %35’i diğer yeterlilikleri daha önemli bulmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin en önemli olduğunu düşündükleri ilk üç yeterlilik

Yeterlilikler	3. Sınıf Öğrencileri (n=52)		4. Sınıf Öğrencileri (n=43)	
	n	%	N	%
Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme	19	36,5	13	30,2
Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme	14	26,9	9	20,9
Yaşam boyu eğitimin gerekliliğinin bilincinde olma	13	25	6	13,9

Tartışma

Literatürde ebelik bölümü öğrencilerinin bölümleri tarafından belirlenmiş olan ebelik program yeterliliklerine sahip olma algılarının sorgulandığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bulguların tartışılması ilişkili kabul edilen birkaç kaynakla sınırlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada tüm öğrencilerin yeterlilik algı ortalaması ortanın üzerinde iken, 4. sınıf öğrencilerinin 3. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha olumlu bir algıya sahip oldukları saptanmıştır. Bu fark; 4. sınıf öğrencilerinin programdaki tüm dersleri teorik ve pratik olarak tamamlamış olmalarından, staj alanında 3. sınıf öğrencilerinden daha çok buldukları için çok vaka görüp, normal ve riskli doğumlara daha çok katılım sağlamış olmalarından kaynaklanmış olabilir. Erdem ve arkadaşlarının sağlık yüksekokulunun son sınıf ebelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin %88,4’ü kendilerini çalışmaya hazır hissettiklerini belirtmişlerdir (7).

Öğrencilerin bölüm tarafından belirlenen yeterliliklerden kendilerini en olumlu gördüğü yeterlilik “Yaşam boyu eğitimin gerekliliğinin bilincinde olma” olarak saptanmıştır. Öğrenciler bu yeterlilikte hem kendilerini çok olumlu değerlendirmekte, hem de bu yeterliliği en önemli yeterliliklerden biri olarak görmektedir. Günümüzde her alana yönelik bilgi ve teknoloji hızla değişmekte, gelişmektedir. Bu değişme ve gelişmenin en fazla yaşandığı alanlardan biri tıp alanıdır. Sürekli değişen ve gelişen tıp alanı içerisinde, yeni bilgi ve gelişmelerin takibi için, sürekli öğrenmenin gerekliliğine inanmak ve sürekli öğrenme çabasında bulunmak; nitelikli bir ebe olmaya olmaz özelliklerindedir. Bu sonuç ebelik öğrencilerinin örgün eğitim sürecinde edindikleri bilgi ve öğrenmelerle yetinmeyip, sürekli mesleki gelişime ve ilerlemeye açık olmalarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

İkinci sırada kendilerini en olumlu değerlendirdikleri yeterlilik “Kadın ve üreme sağlığına ilişkin temel kavramları açıklayabilme”dir. Eğitim programı içerisinde yer alan derslerde temel kavramların ele alınması, pekiştirilerek farklı derslerde kullanılması, stajlarda temel kavramların öneminin farkına varılmış olması nedeniyle bu konuya yönelik yeterlilik düzeyi yükselmiş olabilir.

Üçüncü sırada kendilerini en olumlu değerlendirdikleri yeterlilik ise 3. ve 4. sınıf öğrencileri arasında farklılık göstermektedir. Üçüncü sınıf öğrencileri “Toplum sağlığını ilgilendiren konularda gerekli eğitimi verebilme ve ilgili çalışmalarda yer alabilme” alanında kendilerini yeterli değerlendirmektedir. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde yer alan toplum sağlığını korumak ve geliştirmek amacıyla ebeler eğitim açısından büyük görev düşmektedir. Ebelerin yeterli bilgi donanımına sahip olması ve eğiticilik rolü aracılığı ile bu bilgilerini aktarabilmeleri önemlidir (8). Özellikle annenin bilgi düzeyinin artırılması, aynı zamanda öz yeterliliğini de artıracak, sonuç olarak tüm ailenin genel sağlık durumunda iyileşme sağlanabilecektir.

Dördüncü sınıf öğrencilerinin kendilerini en olumlu gördüğü üçüncü yeterlilik ise “Gebeliğin oluşumundan doğuma kadar geçen sürede normal/riskli gebe ve ailesinin gereksinimi olan nitelikli bakımı verebilme”dir. Eğitim programlarında bakıma yönelik gerekli bilginin aktarımı ve staj ortamında gerekli gözlem, müdahale ve pratiğe olanak sağlanması öğrencilerin bu alanda yeterli düzeye ulaşmalarında en büyük etkidir.

Üçüncü ve 4.sınıf öğrencilerinin kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri yeterlilik “Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme”dir. Ebeler sadece normal doğumun takibi ve bakımı ile ilgili değil, riskli doğumla ilgili yeterli bilgi ve beceriyi de edinmiş olmalıdır (9). Bu konuda ebelik sürecini etkin kullanabilmeleri gerekli kontrol, müdahale ve bakımı tek başına yürütebilmelerini sağlayabilir. Ebelik süreci problem çözme yönteminin sistematik bir biçimde kullanılması olup, gerekli olan ebelik girişimlerinin planlanması, uygulanması ve sonucun değerlendirilmesi aşamalarından oluşan sistemli bir yaklaşımdır (10). Öğrencilere ebelik sürecinin doğru ve etkili kullanma becerisinin kazandırılması riskli doğumlarla

ilgili olarak ebelik tanısı koyma, yapılması gerekenleri planlama, uygulama ve değerlendirme yapabilmelerini sağlar. Bu beceri riskli durumlarda gerekli bakımı tek başına yürütebilme yeterliliği kazanmalarında etkili olabilir. Teorik ve uygulamalı derslerde riskli gebe ve riskli doğuma yönelik konuların üzerinde biraz daha fazla durulması, öğrencilerin stajlar sırasında mümkün olduğu kadar riskli gebe takibi yapıp, riskli doğumlara katılmalarının sağlanması da etkili olacaktır.

Üçüncü sınıf öğrencilerinin ikinci sırada, 4. sınıf öğrencilerinin üçüncü sırada kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri yeterlilik “Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme” dir. Bu en temel ebelik görevi sayılabilir. Avrupa Birliği’nin 807155/EEC sayılı konsey direktiflerinde ebelerden beklenen görevler arasında normal gebelik izlemi, gebelikte risklerin erken tanısı için gerekli muayene ve yönlendirme, intrauterin fetal durum ve travayı uygun klinik ve teknik yöntemlerle izleme, acil makat doğumlar ve epizyotomi gerektiren doğumlar dahil normal doğumları yönetme, yenidoğanın ilk bakım ve muayenesi, gerekirse acil resusitasyon yer almaktadır. Sözü edilen görevlerin yerine getirilmesinde ebelerin karar verme ve problem çözme becerilerinin yüksek düzeyde olması bakımın kalitesinin artırılması, anne ile yenidoğan sağlığının korunması ve iyileştirilmesinde önemlidir (11). Doğum süreci, kısa zamanda davranışsal uyum gerektiren fizyolojik ve psikolojik değişikliklerle karakterize bir yaşam olayıdır. Fiziksel kontrol ve bakımın yanı sıra kadının duysal ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmak ve bu paralelde gereksinimlerini karşılamak da nitelikli ebelik bakımın bir gereğidir (12, 13, 14). Bu veriye göre öğrenciler kendilerini normal doğumda yetersiz hissetmektedir. Normal doğum oranının düşük olması, stajlarda gerekli sayıda normal doğum gözleyememe ve katılamama, normal doğuma yönelik teorik bilgilerin pratiğe dökülmesinde sorunlar yaşanması, öğrencinin ebe gözetimindeki doğuma gerekli müdahalesinin engellenmesi ve anne adaylarının ağrısız-sezaryen doğuma yönelmesi öğrencilerin mesleki alanda kendilerini geliştirememeye sebeplerinden bir kaçıdır. Dördüncü sınıf öğrencileri normal doğum işlevleri ile ilgili olarak kendilerini orta düzeyde yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir. Üçüncü sınıf öğrencilerine göre kendilerini daha yeterli değerlendirmişlerdir. Bunun nedeni; 4. sınıf öğrencilerinin normal doğuma yönelik uygulama becerilerinin ve staj sürelerinin 3.sınıf öğrencilerinden daha fazla olması olabilir.

Üçüncü sınıf öğrencilerinin üçüncü sırada, 4. sınıf öğrencilerinin ise ikinci sırada kendilerini olumsuz değerlendirdikleri yeterlilik “Ulusal ve uluslararası düzeyde ebelik alanında kanun ve yasaları bilme”dir. Literatürde, 2000 yılında yapılan bir çalışmada, ebelerin görevleri ile ilgili yasa ve yönetmeliklerden %76,4 oranında bilgilerinin olmadığı belirtilmiştir. Bu sonucun ülkemizde hemşire sayısının yetersiz olması nedeniyle ebelerin hemşire olarak görevlendirilmelerinden kaynaklanmış olabileceği ifade edilmiştir (15). Bununla birlikte yapılan araştırmalar görev yetki ve sorumlulukların tam olarak tanımlanmasının ve

meslek üyelerinin bu konuyla ilgili yeterli, bilgi sahibi olmasının iş doyumunu arttırdığını; çalışma ortamında yaşanan rol çatışmasının, görev belirsizliğinin ise iş doyumunu azalttığını göstermektedir (16). Bu nedenle ebelik öğrencilerinin üyesi olacağı mesleğe ilişkin kanun ve yasalarla öğrenci iken tanışmaları sağlanmalıdır. Ebelerin devlet memuru genelinde veya ebe özelinde, hangi yasa ve yönetmeliklere uygun hareket etmeleri gerektiği, yasalar kapsamında ebelerin görevlerinin, hak ve sorumluluklarının neler olduğu gibi konular ders programına mutlaka dahil edilmelidir.

Öğrencilerin en önemli olduğunu düşündükleri ilk üç yeterlilik sıralaması 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde aynıdır. Öğrencilerin en önemli gördükleri iki yeterlilik ile, kendilerini en olumsuz değerlendirdikleri iki yeterlilik aynıdır. Öğrenciler önemli gördükleri yeterliliklerde mesleki bilgi ve becerilerini yetersiz değerlendirmektedir. Bu yeterlilikler “Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme” ve “Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme”dir. Yukarıda da değinildiği gibi, bu algı, öğrencilerin stajlarda yeterli gözlem yapamamalarının, teorik bilgilerini uygulamaya geçirememelerinin, yeterli sayıda ve çeşitlilikte pratik yapamamalarının bir sonucu olabilir.

Öğrenilenlerin beceri ya da davranış olarak yansıtılması yıllardır mesleki öğrenme sürecinin zorunlu bir parçası olmuştur. Bu nedenle teorik eğitim ile uygulama alanı arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Öğrenilenlerin gözden geçirilmesi, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi tam öğrenmenin gerçekleşmesi için önemlidir (17). Bu alanda yeterlilik kazanmak sahada daha çok uygulama yapmayı ve gözlemlemeyi gerektirmektedir. Normal ve riskli doğumlarda öğrencilere pratik yapma imkanının çok fazla sunulmaması teorik bilginin pekiştirilmesini zorlaştırmaktadır. Okullardaki uygulama laboratuvarlarının varlığı, malzemelerin hem sayı hem de çeşitlilik açısından yeterli olması ve bu laboratuvarların etkin kullanılması öğrencilerin sahaya tam anlamıyla hazırlanmasında faydalı olacaktır.

Simülasyon, klinik deneyimlerinin tamamı veya bir kısmı ile ilgili risklere maruz bırakmadan öğrenmeyi sağlayan, etkileşimli bir eğitim tekniğidir. Simülasyon uygulamalarında gerçek yaşam benzeri maketler kullanılmaktadır. Bu eğitimler, öğrencilerin klinik becerilerini geliştirmesi için sürekli ve planlı uygulama yapabileceği güvenli bir ortam sağlar (18). Beceri eğitiminde simülasyon kullanımıyla, öğrencilerin gerçek yaşamda gebe, lohusa, yenidoğan birey ile karşılaşmadan önce defalarca pratik yapmasına fırsat verilmektedir (19). Simülasyon, öğrencinin bireye zarar vermeden, tekrarlayarak, hata yapıp, hatalarından öğrenerek deneyim kazanmasına olanak sağlar. Böylece öğrenciye güven ve destek veren öğrenme ortamı sunar (20). Simülasyon eğitimi ebelerin bilgi düzeylerini ve klinik beceri performanslarını yükselterek daha etkin bakım vermelerini sağlamaktadır (21).

Ülkemizde lisans eğitimi sürdürülen bazı Ebelik Bölümlerinde henüz yeterli sayıda akademisyen olmaması

nedeniyle lisans eğitimi daha çok hemşirelik bilim dallarından öğretim elemanları tarafından yürütülmektedir (22). Ebelik bölümlerinde yeterli sayıda akademisyen bulunsa bile bu akademisyenlerin çok büyük bir çoğunluğu ebe değildir. Bu nedenle de ebelik lisansüstü eğitim programları halen büyük ölçüde ihtiyaç duyulan bir konudur. Bu durum stajların verimliliğini de etkilemektedir. Stajlarda eğitici sayısının yetersiz olması, öğrenci sayısında bazı birimlerde yığılma olması, uygulamaya çıkılan hastanelerdeki doğuma yönelik vaka sayısının az olması öğrencilerin mesleki beceri gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Sonuç

Üçüncü sınıf öğrencilerinin yeterlilik algı ortalaması 3,16 ve 4. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3,61'dir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin yeterlilik algısı anlamlı derecede yüksektir.

“Yaşam boyu eğitimin gerekliliği bilincinde olma” hem 3. hem de 4. sınıf öğrencilerinin kendilerini en olumlu değerlendirdikleri yeterliliklerdir. Üçüncü ve 4.sınıf öğrencilerinin kendilerini en olumsuz değerlendirdiği yeterlilikler aynıdır. Bu yeterlilikler içerisinde ilk sırada “Riskli doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilme” yer almaktadır.

Üçüncü ve 4. sınıf öğrencilerinin en önemli buldukları yeterlilikler ve sıralaması aynıdır. Öğrenciler büyük bir oranda “Normal doğumla ilgili kontrol, müdahale ve gerekli bakımı tek başına yürütebilmenin” en önemli yeterlilik olduğunu düşünmektedirler. Araştırmaya katılan öğrenciler toplamda 19 yeterlilik içerisinde en önemli buldukları üç yeterlilik içinden sadece birisinde kendilerini en olumlu değerlendirirken, diğer iki yeterliliği ise en olumsuz değerlendirdikleri içerisinde saymışlardır. Bu bulgu önemli bir tezati göstermektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda önerilerimiz;

-Ebelerin görev, yetki ve sorumlulukları, hakları ile ilgili yasa ve yönetmelikler eğitim programında mutlaka yer almalıdır.

-Ebelik bölümü öğrencileri, dersler / stajlar sırasında öğrenci olarak kendilerinden beklenen görevler, sorumluluklar ve ulaşmaları beklenen yeterlilikler konusunda bilinçlendirilmelidir.

-Eğitim kurumlarının ebelik öğrencilerine kazandırmayı hedefledikleri yeterlilikler gözden geçirilmeli ve öğrencilere hangi oranda kazandırıldığı değerlendirilmelidir. Objektif ölçme-değerlendirme yaklaşımlarının yanı sıra öğrenci algıları da değerlendirmeye alınmalıdır.

-Okullarda laboratuvar ve uygulama dersleri etkin planlanmalı ve gerçekleştirilmelidir.

-Uygulamalı eğitimde simülasyon kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

-Ebelik öğrencilerine sahada mümkün olduğunca fazla gözlem ve pratik yapma imkanı tanınmalıdır.

Bu çalışma 7-9 Kasım 2018 tarihlerinde İzmir’de düzenlenen 1.Uluslararası Ebelikte Eğitim Araştırma Geliştirme (EBEARGE) Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynaklar

1. Türk Ebeler Derneği-<http://turkebelerderneği.org/ebeligin-tarihcesi/> (Erişim: Eylül 2018)

2. Smith SA. Nurse competence: A concept analysis. *Int J Nurs Knowl* 2012; 23(3): 172-82.
3. Akçamete G. Bologna süreci yeterlilikler ve öğrenme kazanımları ilişkisi. VII. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresi; 2012.s.5-10.
4. Dünya Sağlık Örgütü-Türkiye; Ebelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı-EUÇEP, 2016. <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30571835/ebelik.pdf>. (Erişim Tarihi: Eylül 2018).
5. Bahar Özvarış Ş, Demirel Ö. Öğrenen Merkezli Tıp Eğitimi. Eğitici Rehberi. Türk Tabipleri Birliği, Ankara, 2002.
6. Fan JY, Wang YH, Chao LF, Hsu LL. Performance evaluation of nursing students following competency-based education. *Nurse Educ Today*. 2015; 35(1): 97-103.
7. Erdem Y, Yazıcı G, Açıkgöz İ, Küçük S, Erdoğan H. Sağlık yüksekokulu ebelik / hemşirelik programı son sınıf öğrencilerinin mesleki bilinç durumlarının incelenmesi. 5.Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi; 2006.s.22.
8. Avcı İA, Altay B, Uğur H, Yılmaz A, Güzel N. Temel sağlık hizmetlerinde çalışan ebelerin iletişim becerileri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012; 15(3): 161-166.
9. Amanak K, Balkaya N. Ebelik bölümü öğrencilerinin doğal doğuma yönelik bilgi ve düşünceleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013; 2(2): 169-192.
10. Yılmaz Esencan T. Doğumhanede ebelik tanıları ve girişimler. 1.Uluslararası 2.Ulusal Ebelik Kongresi; 2011.
11. Influential Factors. *Rev. Electr. Enf.* 12(4):601-6. / WHO (2013) Interprofessional Collaborative Practice in Primary Health Care: Nursing and Midwifery Perspectives. http://www.who.int/hrh/resources/IPE_SixCaseStudies.pdf (Erişim Tarihi: Eylül 2018)
12. Karaçam Z, Akyüz EÖ. Doğum eyleminde verilen destekleyici bakım ve ebe/hemşirenin rolü. *İstanbul Üniversitesi FN. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2011; 19(1): 45-53.
13. Şahin AS, Güler H. Ağrı ilinde çalışan ebelerin tükenmişlik düzeylerinin iş doyumları ve empatik eğilimleri üzerine etkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2014; 13(2): 141-50.
14. Tokat MA. Disfonksiyonel Doğum: Genel Bakış Açısı. 1. Baskı. İstanbul, 2016: 24-37.
15. Beydilli, E. Ebelerin Görev, Yetki ve Sorumluluklarını Algılama Durumlarının Belirlenmesi ve Geliştirilen Ölçeğin Geçerlik ve Güvenilirlik İncelemesi (Yüksek lisans Tezi). İzmir, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2000.
16. Şimşek Ş, Akgemci T, Çelik A. Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış. 2. Baskı. Ankara, 2009.
17. Ay F. Hemşirelik eğitiminde yeterliliğin sağlanması için yeni bir yaklaşım: rehber hemşire (koçluk) sistemi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2007; 2(5): 52-65.
18. Sayiner F.D. Ebelikte beceri eğitimi: sorunlar ve çözümler. I.Uluslararası ve II.Ulusal Ebelik Kongresi; 2011.s.35-37.
19. Fox-Young S, Brady S, Brealey W, Cooper S, McKenna L, Hall H. The perspectives of Australian Midwifery Academics on barriers and enablers for simulation in midwifery education in Australia: A focus group study. *Midwifery*. 2012; 28: 495-501.
20. Şendir M. Kadın sağlığı hemşireliği eğitiminde simülasyon kullanımı. *F.N. Hemşirelik Dergisi*. 2013; 21(3): 205-212.
21. Birch L, Jones N, Doyle P.M, Green P, McLaughlin A, Champney C, Taylor K. Obstetric skills drills: evaluation of teaching methods. *Nurse Education Today*. 2007; 27(8): 915-922.
22. Kaya D, Yurdakul M. Türkiye’de ve dünyada ebelik eğitimi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2007; 23(2): 233-241.